

Divadelní spolek Vlastenecká omladina Vídeň a Divadelní spolek bří Mrštíků Boleradice

ŠUMAŘ NA STŘEŠE

muzikál podle povídek Šoloma Alejchema

režie: Viktor Vaďura a Kateřina Andrejsová

Premiéra 17. 11. 2012 ve Vídni

ŠUMAŘ NA STŘEŠE

ŠUMAŘ NA STŘEŠE

Musikál podle povídek Šaloma ALJECHEMA napsal Joseph STEIN

Hudba:

Jerry BOCK

Texty písní:

Sheldon HARNICK

Režie:

Viktor Vařuna a Kateřina Andrejsková

Hudební a převládá přípravu:

Lenka Bartoláková, Jana Běloševčí

Kostýmoví návrh:

Dalibor Petráň

Choreografie:

Erika Misková

Kostýmy:

Jitka Bouchalová, Petra Kalousková

Kulisy:

Zdeněk Honzálka, Viktor Vařuna

Grafická úprava:

Adam Klimeš

Inspiciient:

Eva Marková, Veronika Peroutková,

Leona Falbová

Návrh:

Marie Maureová

Osvětlení/zvuk/technika:

Michal Vlasák, Vladimír Šolc,

Viktor Vařuna jun.

Osoby a obsazení

Tovje
Golda
Cajtl
Hodl
Chava
Šprince
Bielka

Zbyněk Háder
Anna Vaňurová
Alžběta Forgačová
Kateřina Andrejsová
Jana Bělochová
Gabriela Háderová
Kristýna Suffolková

Osoby a obsazení

Jente
Rabin
Motl
Perčik
Lajzer Volf
Mordche
Avram
Nahum
Bába Cajtl
Mendl
Strážník
Fedka
Sala
Šumař
Tanečníci

Jindra Morizová
Jiří Hakl
Marek Straka
Juraj Háder
Vlastislav Janča
Venan Malý
Martin Horák
Zdeněk Homolka
Dana Šulová
Daniel Mazaník
Petr Kubát
Jiří Dopita
Vladimír Štejskal
Dalibor Petrál
členové taneční složky FS
Demižon Strážnice
Jiří Rybecký, Michal Adamec,
Vojtěch Berčík, Lukáš Blata,
Pavel Fojtík, Vilém Gavlík,
Petr Klásek, Tomáš Kolomazník,
Milan Obřtlík, Luděk Šmola

Šumař na střeše

Šóťoví premiéra muzikálu Josepha Steina, Jerryho Rocka a Sheldona Hamnicka se konala 22. září 1964 v newyorském divadle Imperial na Broadwayi. Inscenace režisovaná Jeromey Robbinsem, v hlavní roli Tóvjeho se představil Zeev Mostelem, se dočkala rekordního počtu 3242 repríz.

Filmového ztvárnění (1971) se zhostil Norman Jewison a v titulní roli exceloval izraelský herec Chaim Topol, který stejnou roli ztvárnil již v londýnské divadelní verzi této hry. Česká premiéra se odehrála 21. února 1968 v Národním divadle v Praze v režii Václava Špídlý, v hlavní roli s Ladislavem Peškem.

Muzikál vznikl na motivy povídek klasika literatury psané jidiš, Šoloma Alejcherna (vlastním jménem Šolom Jakov Rabinovič; pseudonym znamená „mír s tebou“). Na první pohled podivný název muzikálu je inspirován dílem dáňského žida, surrealistického malíře Marca Chagalla, jehož slavné obrazy židovských houslistů (obovládně Zelený houslista) odrážejí jejich zásadní význam v kultuře východoevropských Židů.

ANATEVKA (FIDDLER ON THE ROOF)

Anatevka ist ein Musical nach dem jiddischen Roman „Tóvje, der Milchmann“ von Scholom Alejchern. Der englische Originaltitel stammt von Marc Chagalls Bild Fiddler on the Roof. Die Uraufführung fand am 22. September 1964 im Imperial Theatre am New Yorker Broadway statt und es wurde ein Rekord von 3242 Wiederholungen erzielt!

Die Geschichte spielt im Russischen Reich, im ukrainischen Dörfchen Anatevka, in der vorrevolutionären Zeit um 1905.

Im Dorf lebt eine jüdische Gemeinschaft, die großen Wert auf die Tradition legt. Der Milchmann Tóvje lebt mit seiner Frau Golda und seinen Töchtern in Armut. Trotz drohender Pogrome im zaristischen Russland bewahrt Tóvje seinen Lebensmut und seinen Humor. In liebevollen Bildern hält er melancholisch humorvoll Zwiesprache mit Gott.

Das Musical vermittelt in einer Mischung von Lebensfreude und Lebensangst, von Vertrauen auf Gott und auf die eigene Kraft, von Geborgenheit in der Gemeinschaft und der immer wieder notwendigen Toleranz, die ständige Zerrissenheit des Menschen.

Ladislav Pešek jako Tóvje v pražském provedení Šumař na střeše v Národním divadle (1968)

W. Jewisonův muzikál z roku 1971 vytvořil daňského postava Tóvjeho izraelský herec Chaim Topol.

Šolom Alejchem

Židovský spisovatel, se kterým jsou spojeny počátky americké Židovské literatury. Patří k velkým klasikům literatury psané v jazyce jidiš. Narodil se r.1899 v Perjaslavu poblíž Kyjeva ve zchudlé měšťanské rodině. Vystudoval tradiční židovskou školu cheder, stal se rabínem a pod pseudonymem Šolom Alejchem se věnoval literatuře. Po okornských protizhidských pogromech v roce 1905 přesídlil s celou rodinou do USA. Již za svého života se Alejchem stal velmi populárním autorem díky svým povídkám, románům a divadelním herům, ve kterých smutným a moudrým humorem zobrazoval život prostých Židů na Ukrajině. Světově proslulým se však stal až po anglickém vydání povídkové knihy *Tovje* vdává dceru. Vyprávění o radostech a strastech rodiny zbožného, ale velmi chudého rabína Tovjeho, se stalo inspirací pro vytvoření slavného muzikálu *Šumaš na střeše*. V roce 1971 byla filmová adaptace muzikálu (režie N. Jewison) oceněna třemi Oscary - za kameru, hudbu a zvuk.

Joseph Stein

(30. května 1912 - 24.říjen 2010) americký dramatik, který se proslavil zejména díky muzikálům *Šumaš na střeše* a *Řek Zorba*, se narodil v New Yorku v rodině polských židovských emigrantů. Na Broadwayi Stein debutoval v roce 1948 a jeho hry se tu hrají dodnes. Jeho největším životním úspěchem je ale dramatinizace židovských povídek pro muzikál *Šumaš na střeše* z roku 1964. Tento muzikál získal celou řadu prestižních ocenění a Stein posléze napnul i scénář k jeho filmové adaptaci. Joseph Stein zemřel v roce 2010 ve věku 98 let.

Jerry Bock

(23. listopadu 1928 - 03.11.2010) americký hudební a divadelní skladatel, který se narodil v New Havenu v Connecticutu. Vystudoval hru na klavír na University of Wisconsin a dříve se živil psaním hudby k televizním reklamám. Na Broadwayi debutoval v roce 1955 a krátce poté se setkal s textařem Sheldon Harnick, s kterým vytvořil úspěšnou autorskou dvojici. Přestože jejich první hra *Body Beautiful* ještě nedokázala okouzlit pěšnou kritiku, pokračovali společně dál a výsledkem byla celá řada ocenění za nejlepší muzikálovou hudbu. Naposledy se Jerry Bock představil na veřejnosti při pohřbu dramatika muzikálu *Šumaš na střeše* Josepha Steina posrých 10 dnů před svou vlastní smrtí.

Sheldon Harnick

(narozen 30. dubna 1924) americký textař, který se proslavil jako spoluautor muzikálového hitu *Šumaš na střeše*. Harnick začal svou kariéru v Chicagu psaním hudby a textů ke komickým vystupům v hudebních revuech. Po přestěhování do New Yorku vytvořil se skladatelem Jerry Bockem pravděpodobně nejdůležitější muzikálové partnerství 60. let dvacátého století. Jejich *Šumaš na střeše* (1964) se stal jedním z nejúspěšnějších broadwayských muzikálů v celé historii.

Šumař je o hledání hranic

Děj, místy dojemný až smutný, ale také úsměvný a vypořádající o základních lidských vlastnostech, se odehrává v židovské obci na území carského Ruska na počátku 20. století. Hlavní postava, mláček Tevje, diváky hned na začátku vtahuje do děje vysvětlením, jak důležité je pro jeho národ dodržování starých tradic. Sám se ovšem již brzy bude muset potýkat s problémem, že pro jeho vlastní domy je mnohem důležitější hlas srdce než posvátné tradice.

V. Janda (Tevje) a Z. Mládek (Tevje) v Januaci Šumař na scéně. (Václav 2002)

Jana Bělohradská, Alžběta Fergelová a Kateřina Andrejsová jako Tevjeovy dcery Chava, Cača a Hoda. (Václav 2002)

Muzikál vtipnou formou vypráví, jak ortodoxní židovská obec protíná a nese proužky moderních vlivů do svého tradičního způsobu života. Ačkoli se hra odehrává na začátku minulého století, její výpověď o důležitosti tradice v životě lidí a hledání hranic, které ji bez neblahých následků dovolí překročit, zůstává aktuální dodnes. Za srdce pak chytne křesná, podmanivá hudba.

Anatěvka

Co opouštíme? Nic tak moc
Jmen Anatěvku

Anatěvka, Anatěvka
Blátivá, hladová Anatěvka ...
Kde voní šibes jak ten náš?

Anatěvka, Anatěvka
Svíhlavá, hladová Anatěvka ...
Seš doma, každého tu znáš?

Všchně bloudit světem, chodit sem a tam
Hledat tváře, které zdávna znám – ty z Ana-
těrky ...

Můj domov je Anatěvka
Zkoušená, zkoušená Anatěvka ...
Ten konec světa, světa kraj a náš ...

Jana Bělohradská (Chava) sedí ve věhlasném nachalovém Šumařu na scéně na slavnosti přivítání příjizvy. (Václav 2002)

Židovská svatba

Židovská svatba je jedním z životních rituálů Židů. Probíhá podle přesně stanovených zásad, které vycházejí z biblických tradic. Svatbou uzavřou muž se ženou smlouvu o společném soužití, zplnění a vychovávání potomků. Naplňuje se tak ideál, protože judaismus považuje manželství za jediný správný stav pro muže i ženu. Na rozdíl od křesťanství lze v judaismu manželství zrušit rozvodem. Židovská svatba není pouze jedním aktem, ale sestává ze dvou částí – zasnuby a sňatek. Původně se konaly tyto dva obřady odděleně, ve středověku však byly obě části spojeny a doplněny o některé prvky, takže se dnes obřad koná v jeden den.

Je zvykem, že před svatbou se snoubenci týden nestýkají, to proto, aby se na sebe ještě více těšili. Velmi důležitá je příprava smlouvy, zvané ketuba, která obsahuje předvlastní slib manžela, že se bude ke své ženě chovat, jak se sluší, a nikdy ji neruší nezapříčenou. V evropských městech je zvykem, že se svatební obřad odehrává v synagoze. Podle původní tisícileté tradice se má svatba konat pod širým nebem.

Po „vstupním“ obřadu, kdy se hlava nevěsty pokrývá závojem, jsou ženich s nevěstou odvedeni pod svatební baldachýn. Ten stojí na čtyřech tyčích, které někdy drží čtyři přátelé ženicha a zkrášluje budoucí domov manžela. Nejdříve tančí a zpívají předvlastní přítel a svatební hosté přivede ženicha k nevěstě. Když si ověřil, že je to ta, kterou zvolil (aby nedošlo k tomu, že by mu byla „podstrčena“ jiná, jako se to stalo v případě Jákoba), zakryje ženich nevěstě závojem tvář a ona vysloví modlitbu, ve které vyjadřuje plnou důvěru vztahu se svým budoucím manželem. Poté je ženich přivedem mužů doprovodem k obřadnímu pod baldachýn a vyhlásí příchodu žen s nevěstou. Matka ženicha a matka nevěsty přivedou nevěstu k ženichovi a ta sedmkrát obejít muže pod baldachýnem zahajuje první část svatebního obřadu. Po požehnání nad vínem se snoubenci napijí z poháru. Vlastní „zasnoubení“ provede ženich, který navlékne nevěstě prsten na ukazováček pravé ruky a pronese: „Budiž mi zasnoubena tímto pestemem podle zákona Mojžíše a Izraele“. V této chvíli je sňatek uzavřen.

Předěl mezi zasnoubením a sňatkem tvoří předčítání svatební smlouvy. Ženich se zavazuje, že se bude o nevěstu tědit starat a v případě rozlučky ji vyplatí dohodnutou sumu peněz, ze které může být nejprve jeden rok od rozlučky.

Potom se vystřídají ženichem vybraní muži vyslovení sedmi požehnání nad pohárem vína. Na závěr je zvykem rozlápnout sklenici, aby se připomnělo zhoření chrámu v Jeruzalémě a skutečnost, že prohrané štěstí kali tento smutek. Skleničku ženich rozdrtí se nohou a všichni přítomní zvolají „Mazel tov!“, což znamená přeneseně „hodně štěstí“. Nyní se novomanželé vydají do oddělené místnosti s připraveným občerstvením, kde spolu po nějakou dobu nerušeně setrvají.

Poté se opět připojí ke svatebním hostům a následuje hostina, předávání darů a svatební veselí, které je často provázené tancem a hudbou. Bývá zvykem, že během tanců při svatebním veselí jsou oba novomanželé vyvednuti na židličky nad hlavy ostatních a tak jsou připodobňováni ke králi a královně. Po modlitbě na závěr hostiny se vysloví sedmero požehnání. Svatební veselí trvá sedm dní a nocí.

Židovská svatba na obraze Josefa Brauha z roku 1903

Modlitba

Ochráňj vás Bůh, požehnej vám
Před hanbou vás chraň jako štít
Kéž Bůh sílu dá nám zaslibemou zemi zít
Buďte též jak Rút, jako Ester
Kéž vás nepotká lež a hřích
Pane vyslyš nás a ostříhej nás činů zlých

Bůh vám žehnej a lásku vám dej
Ochráňj vás Bůh vysoko v nebesích
Bůh vám žehnej a štěstí vám přej
Kéž vám Bůh dá muže – útěchu dnů zlých

Kéž vás vede Bůh po cestách svých
Kéž zaslechnem v tísni Tvůj hlas
Pane, vyslyš nás, dej radost nám a mír
A nepouštěj nás ... Amen.

Malý „židovský“ slovníček

Baldachýn	nebo také nebosa je původně první litkový závit, později dřevěná nebo kamenná stříška nad trůnem, oltářem, křížem apod.
Jarmalka	„šepička“ - židovská pokrývka hlavy.
Kapějka	drobná ruská mince.
Košer	slovo „košer“ pochází z hebrejštiny a znamená vhodný, rituálně čistý.
L'Chaim!	výraz radosti, tradiční přpitěk „K životu!“ (odekv. k našemu „Na zdraví“).
Madžov	blahopřání pocházející z hebrejštiny s překladem „Hodně štěstí!“ - doslovně to ovšem znamená „dobré souhvězdí.“
Milpoche	rodina.
Pogrom	v původním významu označovali násové napokoje zaměřené proti Židům, ke kterým docházelo často s vládní podporou většinou v Rusku a východní Evropě.
Rabín	je vysokou náboženskou autoritou v judaismu. Obecně tento pojem znamená „učitel“.
Reb	uctivé oslovení „pane“.
Synagoga	židovská modlitebna, skraňici kromě místa pro bohoslužebná setkání i jako místo setkání společenských nebo náboženského studia.
Šabes (Šabat)	sobota, posvátný den Židů, kdy je zakázáno pracovat; začíná v pátek při západu slunce a končí v sobotu večer s příchodem tmy.
Šalom	„mír“ („pokoj“, používá se jako krmule pozdravu, označuje ve Starém zákoně nejen nepřítomnost války, ale i stav blaha, ve kterém se nachází člověk i příroda.
Šalom alejchem	pozdřov znamenající „Pokoj s tebou“.
Talit	modlitební šál.

„Dva je víc než jeden.“

Miké jedno známé přikladi. Molná přivítá proto jsou pod novou inscenací vídeňského divadelního spolku VOrtadina Šumař na stěže podepsáni hned dva režiséři. Zatímco pro Viktora Vaďura to je, po předlošském uvedení muzikálu My Fair Lady, už druhé představení v této roli, pro Kateřinu Andrejsovou je to režijní debut.

„Začalo to už v našich českých tanečních ve Vídni, kde mi Katka pomáhala v případě potřeby jako asistentka," vysvětluje vznik nové režijní dvojice Viktor Vaďura. „Před dvěma lety při plnění muzikálu My Fair Lady bylo od prvopočátku jasné, že Eli-za u nás může hrát jen ona. A tady se také ukázalo, že je velmi pečlivá a má všechny předpoklady stát se asistentkou režie," usmívá se věčně dobře naladěný Viktor Vaďura. „Mě to bavilo natolik, že jsem a další spolupráce změnila lidské obavy, spíš naopak. S Viktorem si rozumíme a několikaleté denně si voláme o věcech, které se muzikálu týkají a na které je nutné myslet," pochva-luje si vzájemnou spolupráci Kateřina Andrejsová.

Kateřina Andrejsková, Viktor Vaďura a Zbyněk Hider při pre-miére My Fair Lady. (Vídň 2010)

Šumař na stěže se na odvratnické scéně moc často nevidí. Spíše je to výjimka, že po tak náročné lfe neprofesionální soubory sáhne. Proč tedy právě tento muzikál?

K. Andrejsková: Šumař si vybral Viktor sám. Já o něm do té doby jen slyšela. Když jsem ale měla možnost vidět ho v divadle Na Fide-

V širších rámcích inscenace Šumař na stěže v divadle Na Fide-lesce podlé obsažený výkres Tomáš Týžer a Eliška Kube-rová

lesce v Praze, širší jasn jeho nadšení pozorovala a věřila se, že i my budeme moci tento krásný příběh zažít našemu vídeňskému publiku.

V. Vaďura: „Šumař na stěže", ve Vídni znám spíše jako „Ana-tekva," má vždycky fascinoval svou nadšenou výpovědí o vztazích mezi lidmi a konfliktech mezi mladou a starší generací. To všechno na základě židovské viny a události, které se odehrály před více než sto lety! Korunu tomu příběhu dodává nádherná hudba.

Největším problémem je vždycky

mít ty správné herce pro náročné role. A ty my máme díky spolupráci s divadelním spolkem Bekeradice zaručené. Teď k tomu ještě přibyl skvělí tanečníci ze Strádrice. Takže máme pocit, že ve Vídni „užili šes".

Jak probíhala vaše spolupráce při nejen režijních, ale i organizačních přípravách tak těžkého kusu?

K. Andrejsková: Naše spolupráce probíhala báječně. Nikdy jsme se sice v názorech lišili, ale vždy jsme se domluvili.

V. Vaďura: Spolupráce byla a je i přes různé problémy výborná. Bylo by nepřirozené, kdybychom byli ve všech bodech stejného mínění. Vždycky však víme respekt a vzá-jemné sympatie.

Muzikál patří mezi nejkvalitnější divadelní útvary. Zvláštnost náročné úpravy hudby, textu, choreografie nebo arádní jednotlivých výstupů, často s velkým hereckým obsazením to není jednoduchá záležitost. Museli jste při nacvičování „Šumale na střeše“ řešit nějaké pro Vás úplně nové věci, s kterými jste se v minulosti nesetkali?

K.Andrejskovic: Když porovnáme *My Fair Lady* a *Šumale na střeše*, tak jsem měla obavy ze sborových písní, kterých je tu hodně a jsou náročné. Museli jsme kombinovat termíny sborůvek s možnostmi malých hudeb tak, aby se ve světě projevu nakonec všichni cítili jako. Nicméně jsem přesvědčena o tom, že se nám to povedlo a přála bych si, aby to tak během představení cítili i diváci. Děkuji všem, kteří se na muzikálu jakkoli podíli!

V. Vařara: Řešit nové věci mě vždy bavilo a je mi to výzvou. Když srovnáme muzikál *My Fair Lady*, tak nám u *Šumale na střeše* nepomáhají ani bohaté kostýmy, ani zajímavé a proměnlivé scéna. O to více je zapotřebí věrohodné a prokřídlené předat divákově příběh. Já přejí našim hudebním, aby se jim to podařilo.

Tradice

Kdo den co den jen živo byti shání
Pro ženu a děti Šabat řádně světi?
A kdo musí dbát aby v domě vlád
jak velí tradice a řád?

Otcové ... tradice!

Kdo se musí fidlně starat o ten dům
Náš chudičký a košer dům
K rodině být přisná, vřdná k souse-
dům
Když táta mění podle bible svět

Jen matky ... tradice!

Kdo musí v hlavě počty mít
Od mala v krámě dít
A nevěstu, co najdou ma
Si vzít ... a basta?

Synové ... tradice!

A kdo zas musí znát
Prát, vařit, peít drát
A trhat mít jen ráda
Koho má táta rád?

Jen dcery ... tradice!

VčOmladina

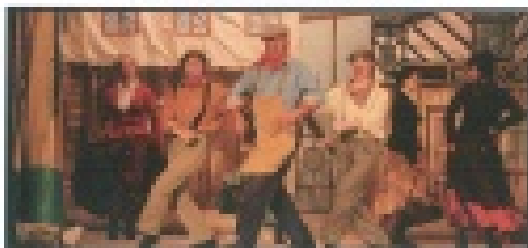
Divadelní spolek Vlastenecká omladina byl založen ve Vídni v roce 1885 Čechy, kteří přišli do metropole tehdejší Rakousko-uherské monarchie za prací a našli zde nový domov. Na své kořeny však nesporně a hlou k vlasti si dokonale dali i do názvu, který spolek nese dodnes.

Soubor si samostatně prošel doby rozkoštu i útlumu, v posledních letech se mu však daří velmi dobře. Po úspěšném uvedení muzikálu „*My Fair Lady*“ před dvěma lety se VčOmladina loni pustila do francouzské komedie „*Break v hlavě*“ a letos na jeftě do divadelní adaptace filmu „*Světlo*“. Spolek ale není aktivní jen v oblasti divadelní – provozuje také české taneční kurzy, nedělní Čape o páte a ve spolupráci s vídeňským Sokolem pořád mužskými ples a milá-léskou zábavu.

VčOmladina začala před několika lety úzce spolupracovat s Divadelním spolkem bratří Mal-tůch Bohemian. V „*Šumale na střeše*“ účinkují hned čtyři jeho členové včetně houslisty, který je „vypůjčený“ z Cimbálův muziky Příběh.

A ještě další spolupráce bylo zapotřebí, aby se ve Vídni tento muzikál mohl nastudovat. Jsou to mladí tanečníci z folklorní skupi-ry Dornbón ze Strážnice, kteří mají tanec přímo v krvi.

Pro VčOmladina znamená spolupráce se soubory z České republiky neob-vaň rozsvět a nabízet nové možnosti. I proto jsme s chutí a nadšením zača-li studovat představení se silným příběhem, ve kterém se hluboká duchovní poselství mistrně snoubí s lokálním humorem.

Muzikál *My Fair Lady* patří mezi nejkvalitnější inscenace vídeňské VčOmladiny a jeho vce již století historie.

Děkujeme sponzorům a příznivcům:

MIT FREUNDLICHER
UNTERSTÜTZUNG DES
BUNDESKANZLERAMTES

Ministerstvo zahraničních věcí ČR
Národní divadlo Brno
České srdce ústředí
Školský spolek Komenský
Hotel Post

Immobilien CONDENDA, Hr. Thomas Hajek
Tel. 0664 91 38 606, hajek@condenda.at

Mediální podpora:

VÍDEŇSKÉ SVOBODNÉ LISTY
Česká&Slovenská Vídeň DNES
KLUB
D-D reklamní agentura Hustopeče

www.omladina.at
www.boleradice-divadlo.cz